Pleidooi voor behoud van bovengronds mest aanwenden in de biologische (en extensieve) landbouw

Aan:
De leden van de Tweede Kamer, in het bijzonder de woordvoerders landbouw en natuur
De provinciale vertegenwoordigers en afdelingen landbouw

Betreft: Behoud van bovengronds mest aanwenden en voorkom een generiek verbod zonder integrale beoordeling

Geachte leden van de Tweede Kamer, provinciale vertegenwoordigers,

Met deze brief willen wij onze zorgen uitspreken over het voorgenomen verbod op bovengronds mest aanwenden. Wij vinden dat bij de besluitvorming te veel nadruk ligt op ammoniakemissie en dat de bredere gevolgen voor bodemkwaliteit, biodiversiteit, weidevogels, bodemverdichting, klimaat en de dagelijkse bedrijfsvoering onvoldoende aandacht krijgen.

Dit is vooral van belang voor biologische en extensieve melkveehouders. Zij werken vanuit een landbouwsysteem waarin bodemvruchtbaarheid, organische bemesting en het zoveel mogelijk sluiten van kringlopen belangrijke uitgangspunten zijn. Biologische boeren werken bovendien binnen de Europese biologische regelgeving en staan in Nederland onder toezicht van Skal Biocontrole.

Voor deze bedrijven is dierlijke mest niet zomaar een restproduct, maar een essentiële bron van voedingsstoffen voor het grasland. De manier waarop deze mest wordt aangewend, maakt deel uit van de dagelijkse bedrijfsvoering en heeft mogelijk ook gevolgen voor de bodem en het leven op en rond het perceel.

Wij erkennen dat ammoniakemissie een belangrijk aandachtspunt is. Maar een besluit over mest aanwenden mag niet uitsluitend op één emissie-indicator worden gebaseerd. Het gaat om de vraag welke methode, onder welke omstandigheden, het beste bijdraagt aan een toekomstbestendig landbouwsysteem.

Onze oproep is daarom helder: behoud bovengronds mest aanwenden als mogelijkheid voor biologische en extensieve boeren en voer geen generiek verbod in voordat de gevolgen voor het gehele landbouwsysteem zorgvuldig zijn onderzocht en afgewogen.

1. Ammoniakemissie: kijk naar de praktijk van de biologische boer

In het onderzoek van het Louis Bolk Instituut waarnaar wij verwijzen, is onderzocht of bovengronds mest aanwenden tot een hogere ammoniakemissie leidt dan het injecteren van drijfmest. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat de ammoniakemissie bij bovengronds aanwenden hoger kan zijn.

Wij vragen ons echter af of bij de beoordeling voldoende rekening is gehouden met de daadwerkelijke werkwijze van biologische boeren.

Een biologische boer heeft er immers belang bij om de beschikbare voedingsstoffen uit de eigen mest zo goed mogelijk te benutten. Er mag immers geen kunstmest worden gebruikt in de biologische landbouw om bij te sturen. Mest wordt daarom niet zomaar onder alle

weersomstandigheden uitgereden. Bij droge, warme en winderige omstandigheden kan de ammoniakvervluchtiging toenemen. In de praktijk probeert de boer het bemestingsmoment hierop af te stemmen. Neerslag kan helpen om de mest in de bodem te laten opnemen, afhankelijk van de omstandigheden.

Daarnaast moet worden gekeken naar de werkelijke samenstelling van de mest. Het stikstofgehalte kan tussen bedrijven verschillen door onder andere het rantsoen, de melkproductie, het watergehalte en de bedrijfsvoering. Het is daarom niet vanzelfsprekend dat de mest van een biologisch of extensief bedrijf dezelfde samenstelling heeft als die van een gemiddeld gangbaar bedrijf.

In onze ogen is het noodzakelijk om te onderzoeken of de gebruikte uitgangspunten voldoende aansluiten bij de praktijk van biologische bedrijven. Daarbij moet niet alleen worden gekeken naar de totale hoeveelheid stikstof, maar ook naar de hoeveelheid ammoniumstikstof, de toegediende hoeveelheid mest, het weer en het uitrijmoment.

Wij pleiten ervoor om ammoniakemissie zo veel mogelijk te beperken, maar niet om daarvoor een bemestingsmethode generiek te verbieden zonder alle relevante effecten mee te wegen.

2. Bodemleven: kijk verder dan de onderzoeksperiode

Een gezonde bodem is de basis van de biologische landbouw. Het bodemleven speelt een belangrijke rol bij de afbraak van organische stof, de kringloop van voedingsstoffen, de bodemstructuur en het functioneren van grasland.

In het vijfjarige onderzoek waarnaar wij verwijzen, is volgens de beschikbare onderzoeksbeschrijving geen achteruitgang van het bodemleven door mestinjectie vastgesteld. Dat betekent echter niet automatisch dat bovengronds mest aanwenden geen voordelen heeft, of dat beide methoden op langere termijn hetzelfde effect hebben.

Ook zijn niet alle veranderingen in het bodemecosysteem eenvoudig vast te stellen binnen een onderzoeksperiode van vijf jaar. Langetermijneffecten kunnen afhankelijk zijn van het bodemtype, de vochtigheid, het graslandbeheer en de manier waarop de mest wordt aangewend.

Wij vinden daarom dat aanvullend, langjarig onderzoek nodig is op biologische en extensieve bedrijven. Daarbij moet niet alleen worden gekeken of injectie aantoonbare schade veroorzaakt, maar ook of bovengronds aanwenden op langere termijn voordelen kan bieden voor bodemleven, regenwormen, bodemstructuur en bodemvruchtbaarheid.

3. Weidevogels, eieren en kuikens verdienen nadrukkelijk aandacht

Een concreet aandachtspunt bij de uitvoering van de bemesting is de bescherming van weidevogels en andere dieren in het grasland.

Bij het gebruik van sleepslangsystemen en injectieapparatuur kunnen nesten, eieren en kuikens worden geraakt of beschadigd. Ook jonge hazen en andere dieren die zich in het grasland bevinden, kunnen risico lopen.

Bovengronds mest aanwenden met een kleinere mesttank kan de boer op sommige bedrijven meer flexibiliteit bieden om het juiste moment te kiezen en rekening te houden met de omstandigheden op het perceel. De daadwerkelijke risico's zijn afhankelijk van de gebruikte apparatuur en werkwijze.

Wij vinden dat deze aspecten nadrukkelijk moeten worden meegewogen bij de keuze voor een bemestingsmethode. Een maatregel die bedoeld is om de milieuprestaties van de landbouw te verbeteren, moet immers ook worden beoordeeld op de gevolgen voor biodiversiteit en het leven op het boerenland.

Waarom zouden we een bemestingsmethode generiek verbieden zonder de gevolgen voor weidevogels, nesten, kuikens en andere graslanddieren volwaardig mee te nemen?

4. Bodemverdichting: de gevolgen van zwaar materieel

Bodemverdichting is een serieus risico voor de kwaliteit en productiviteit van landbouwgrond. Een verdichte bodem kan de waterinfiltratie, de beworteling en de ontwikkeling van het bodemleven belemmeren. Het voorkomen van verdichting is daarom van groot belang voor de toekomstbestendigheid van landbouwbedrijven.

Bij mestinjectie wordt vaak gewerkt met gespecialiseerde machines en sleepslangcombinaties. Afhankelijk van de gebruikte apparatuur, de bodemgesteldheid, de wielbelasting en het aantal werkgangen kan dit een aanzienlijke belasting van de bodem betekenen.

Bovengronds mest aanwenden met een kleinere mesttank kan onder bepaalde omstandigheden een alternatief bieden dat beter aansluit bij de draagkracht van de bodem. Daarbij is ook de flexibiliteit van belang. Wanneer een boer met eigen materieel werkt, kan hij soms zelfstandiger bepalen wanneer het land voldoende draagkrachtig is. Bij inzet van een loonwerker met een grote combinatie is die keuze niet altijd even flexibel.

Uiteraard hangt het risico op verdichting niet alleen af van de omvang van de machine. Ook bodemvochtigheid, bandenspanning, wielbelasting en de manier waarop over het perceel wordt gereden, zijn bepalend.

Wij vragen daarom om de werkelijke gevolgen voor de bodem mee te nemen in de vergelijking tussen beide bemestingsmethoden. Juist binnen de biologische landbouw, waarin de bodemvruchtbaarheid een essentieel onderdeel van het productiesysteem vormt, verdient dit onderwerp bijzondere aandacht.

5. Bodemscheuren, veldmuizen en CO_2-uitstoot op veenbodems

Tijdens droge perioden kunnen op bepaalde grondsoorten scheuren ontstaan. In de praktijk wordt erop gewezen dat dergelijke scheuren schuilmogelijkheden kunnen bieden aan veldmuizen, bijvoorbeeld tijdens muizenplagen. De relatie tussen bemestingsmethode, scheurvorming en muizenpopulaties is niet zonder meer vastgesteld, maar verdient aandacht in het bredere onderzoek naar bodem en graslandbeheer.

Ook de gevolgen voor veenbodems mogen niet worden vergeten.

Wanneer veen uitdroogt, kan zuurstof dieper in de bodem doordringen en kan veenoxidatie optreden. Daarbij komt CO_2 vrij. De omvang hiervan hangt onder andere af van de grondwaterstand, de duur en mate van uitdroging en de eigenschappen van de bodem.

Wij stellen niet dat bovengronds mest aanwenden op zichzelf veenoxidatie voorkomt. Wel vinden wij dat de gevolgen van verschillende bemestingsmethoden voor bodemstructuur en waterhuishouding moeten worden meegenomen in de beoordeling van de totale milieueffecten.

Het zou onjuist zijn om de discussie over mest aanwenden los te zien van de bredere opgave om bodems gezond te houden, uitdroging te beperken en de uitstoot van broeikasgassen uit veenweidegebieden terug te dringen.

6. Een biologisch bedrijf is een gecertificeerd landbouwsysteem

De biologische landbouw is geen gangbare landbouw met alleen andere middelen. Het is een wettelijk gereguleerd en gecertificeerd productiesysteem waarin bodemvruchtbaarheid, organische bemesting, het gebruik van toegestane meststoffen en het sluiten van kringlopen belangrijke uitgangspunten zijn.

Biologische boeren moeten hun bedrijfsvoering binnen deze voorwaarden organiseren. Wanneer de overheid een bemestingsmethode verbiedt, heeft dat gevolgen voor de beschikbare keuzes op het bedrijf en voor de manier waarop de boer de bodemvruchtbaarheid kan onderhouden.

Dat betekent niet dat bovengronds mest aanwenden automatisch beter is, of dat biologische bedrijven geen bijdrage hoeven te leveren aan emissiereductie. Het betekent wel dat een maatregel die ingrijpt in de bedrijfsvoering zorgvuldig moet worden beoordeeld op de gevolgen voor het specifieke landbouwsysteem.

Daarom vragen wij om onderscheid te maken tussen bedrijfssystemen wanneer hun uitgangspunten en praktische mogelijkheden aantoonbaar verschillen. Een uniforme maatregel is niet vanzelfsprekend de meest effectieve of toekomstbestendige oplossing.

De biologische certificering is geen reden om milieudoelen terzijde te schuiven, maar wel een reden om de gevolgen van een verbod voor dit specifieke systeem afzonderlijk en integraal te beoordelen.

7. Waarom een generiek verbod niet de juiste ontwikkeling is

De Nederlandse landbouw staat voor grote opgaven op het gebied van emissiereductie, bodemkwaliteit, biodiversiteit, waterkwaliteit en klimaat. Tegelijkertijd moeten boeren een economisch gezond bedrijf kunnen voeren.

Juist in deze situatie is het belangrijk dat beleid ruimte laat voor verschillende bedrijfssystemen en voor maatregelen die passen bij de omstandigheden op het bedrijf.

Een generiek verbod op bovengronds mest aanwenden kan biologische en extensieve boeren beperken in hun mogelijkheden om de beschikbare mest op een passende manier te benutten en hun grasland te beheren.

Wanneer een beleidsmaatregel vooral wordt beoordeeld op ammoniakemissie, bestaat het risico dat andere relevante effecten onvoldoende worden meegewogen. Denk aan bodemverdichting, bodemleven, weidevogels, andere graslanddieren, de praktische uitvoerbaarheid en de mogelijke gevolgen voor de waterhuishouding en veenbodems.

Wij vinden dat een dergelijke afweging vooraf moet plaatsvinden. Niet achteraf, wanneer boeren hun bedrijfsvoering al hebben moeten aanpassen.

Goed landbouwbeleid vraagt niet om één standaardoplossing voor alle bedrijven, maar om een onderbouwde afweging waarin emissiereductie, bodemkwaliteit, biodiversiteit en uitvoerbaarheid samenkomen.

8. Ons concrete verzoek aan de Tweede Kamer, provincies en het Biohuis

Wij verzoeken u om gezamenlijk de volgende stappen te zetten:

1. **Behoud bovengronds mest aanwenden als mogelijke werkwijze voor biologische en extensieve bedrijven.** Voorkom een generiek verbod voordat de gevolgen voor deze bedrijfssystemen zorgvuldig zijn beoordeeld.
2. **Beoordeel de ammoniakemissie op basis van representatieve praktijkgegevens.** Neem de werkelijke mestsamenstelling, de toegediende hoeveelheid, de weersomstandigheden en het bemestingsmoment mee.
3. **Laat de langetermijneffecten op bodemleven en bodemvruchtbaarheid onderzoeken.** Betrek daarbij onder andere regenwormen, bodemstructuur en bodemactiviteit.
4. **Neem weidevogels en andere graslanddieren expliciet mee.** Onderzoek de gevolgen voor nesten, eieren, kuikens en jonge hazen en de risico's die samenhangen met de gebruikte apparatuur en werkwijze.
5. **Vergelijk de werkelijke risico's op bodemverdichting.** Kijk naar machinegewicht, wielbelasting, bandenspanning, bodemvochtigheid en de flexibiliteit om het juiste bemestingsmoment te kiezen.
6. **Onderzoek de mogelijke gevolgen voor bodemscheuren, veldmuizen en veenbodems.** Besteed aandacht aan droogte, waterhuishouding, veenoxidatie en CO_2-uitstoot, zonder de uitkomsten vooraf aan één bemestingsmethode toe te schrijven.
7. **Organiseer langjarig praktijkonderzoek op biologische en extensieve bedrijven.** Betrek boeren, het Biohuis, onderzoekers en onafhankelijke kennisinstellingen bij de opzet en uitvoering.
8. **Werk een passende regeling voor biologische en extensieve bedrijven uit.** Onderzoek welke juridische mogelijkheden er zijn voor maatwerk of uitzonderingen en onder welke voorwaarden deze kunnen bijdragen aan de beoogde milieudoelen.

9. Tot slot: kies voor een integrale en toekomstbestendige landbouw

Wij zijn van mening dat bovengronds mest aanwenden niet uitsluitend als een emissievraagstuk moet worden beschouwd. Het is onderdeel van een bredere discussie over de manier waarop

we onze landbouwgronden beheren en hoe we een gezonde bodem, biodiversiteit en toekomstbestendige bedrijven kunnen behouden.

Wij erkennen dat bovengronds mest aanwenden onder bepaalde omstandigheden een hogere ammoniakemissie kan veroorzaken. Dat gegeven verdient aandacht, maar is naar onze mening niet zonder meer voldoende onderbouwing voor een generiek verbod voor alle bedrijven en alle omstandigheden.

Wij vragen u daarom om niet uitsluitend te sturen op één afzonderlijke emissie-indicator, maar om de verschillende effecten van bemestingsmethoden in samenhang te beoordelen. Een gezonde landbouwbodem, ruimte voor weidevogels en andere dieren, beperking van emissies en een uitvoerbare bedrijfsvoering moeten gezamenlijk onderdeel zijn van de afweging.

Ons pleidooi is niet om ammoniakemissie te negeren, maar om te voorkomen dat een generiek verbod wordt ingevoerd zonder dat alle relevante gevolgen voor biologische en extensieve bedrijven voldoende zijn onderzocht en afgewogen.

Wij roepen de Tweede Kamer, de provinciale vertegenwoordigers en het Biohuis op om zich gezamenlijk in te zetten voor behoud van bovengronds mest aanwenden als mogelijke werkwijze binnen de biologische en extensieve landbouw, met passende voorwaarden en een stevige basis in praktijkgericht onderzoek.

Wij gaan graag met u in gesprek om ervaringen uit de praktijk nader toe te lichten en mee te denken over een aanpak die recht doet aan zowel emissiereductie als een gezonde, biodiverse en toekomstbestendige landbouw.

Met vriendelijke groet,

Namens het bestuur FBBF (Feriening Biologyske Boeren Fryslân)

Wytze Brandsma (*Voorzitter*)

Ali-Jetske Hoogland (*Secretariaat FBBF*)

E: ali-jetske.hoogland@hvhl.nl / wytzebrandsma@gmail.com

T: 06-28652065

FBBF
Feriening Biologyske Boeren Fryslân